

МАРТИНЮК М. А.

к. е. н., заступник декана з наукової роботи
Житомирський національний агроекологічний університет

РАТОШНЮК Т. М.

к. е. н., старший науковий співробітник відділу економіки
Інститут сільського господарства Полісся НААН

ІННОВАЦІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Метою статті є дослідження інноваційного розвитку сільськогосподарської галузі України, виявлення проблем на шляху впровадження інновацій у виробництво сільськогосподарської продукції. Авторами досліджено інноваційний шлях розвитку сільського господарства України. Наведено класифікацію інновацій у сільському господарстві. Виявлено проблеми на шляху впровадження інновацій у виробництво сільськогосподарської продукції та вказані чинники, що перешкоджають інноваційному розвитку сільськогосподарських підприємств. На даний час виникає необхідність визначення напрямів поліпшення інноваційної діяльності у сільському господарстві. Перш за все, це має бути комплекс заходів, що охоплює всі цикли процесу інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, сільське господарство, інноваційний розвиток, аграрне виробництво.

МАРТЫНЮК М. А.

к. э. н.
Житомирский национальный агроэкологический университет

РАТОШНЮК Т. Н.

к. э. н.
Институт сельского хозяйства Полесья НААН

ІННОВАЦІЇ В СЕЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Целью статьи является исследование инновационного развития сельскохозяйственной отрасли Украины, выявление проблем на пути внедрения инноваций в производство сельскохозяйственной продукции. Авторами исследован инновационный путь развития сельского хозяйства Украины. Приведена классификация инноваций в сельском хозяйстве. Выявлены проблемы на пути внедрения инноваций в производство сельскохозяйственной продукции и указаны факторы, препятствующие инновационному развитию сельскохозяйственных предприятий. В настоящее время возникает необходимость определения направлений улучшения инновационной деятельности в сельском хозяйстве. Прежде всего, это должен быть комплекс мероприятий, охватывающий все циклы процесса инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, сельское хозяйство, инновационное развитие, аграрное производство.

MARTYNYUK M. A.

candidate of economic sciences
Zhytomyr National Agroecological University

RATOSHNYUK T. M.

candidate of economic sciences
Institute of Polissya Agriculture NAAS

INNOVATIONS IN AGRICULTURE

The aim of the paper is to investigate innovative development of agriculturally industry in Ukraine, identify challenges to innovation in agricultural production. The authors studied an innovative way of development of agriculture in Ukraine. The classification of innovations in agriculture. The problems in the way of innovation in agricultural production and these factors that hinder the development of innovative agricultural enterprises. Currently, there is need to identify areas of improvement innovation in agriculture. First of all, it should be a set of measures covering all cycles of the process of innovation.

Keywords: innovation, agriculture, innovation development, agricultural production.

viktor.ratoshnyuk@ukr.net

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем агропромислового комплексу України є інноваційний шлях розвитку сільськогосподарського виробництва. Широке впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності сільськогосподарських підприємств сприяє зростанню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат і зниженню собівартості аграрно-продовольчої продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва. Інноваційний потенціал формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках і допомагає уникнути економічної кризи [3].

Інноваційна діяльність в сільському господарстві вимагає впровадження заходів з використання новітніх досягнень науки та техніки. Це удосконалення старих або створення нових знарядь праці, вирощування високопродуктивних, придатних для певної зони вирощування районованих сортів сільськогосподарських культур та порід тварин, впровадження наукових розробок і т. д.

Аналіз останніх досліджень. Основні теоретичні і методологічні положення, пов'язані з розкриттям сутності й змісту інновацій, інноваційних процесів та інноваційної діяльності, особливостями і закономірностями їх прояву в сільськогосподарських підприємствах досліджувались у працях науковців: В.Г. Андрійчука, В.І. Благодатного, В.О. Василенка, С.А. Володіна, О.І. Дадія, О.В. Донця, В.О. Заготова, М.В. Зубця, С.М. Ілляшенка, М.І. Кісіля, М.Ф. Кропивка, М.І. Лобанова, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Л.І. Михайлової, Ю.Н. Новікова, В.І. Осипова, І.А. Павленка, П.Т. Саблука та ін. Незважаючи на проведенні дослідження, особливості управління інноваціями і на сьогоднішній день залишаються актуальними.

Мета статті – дослідження інноваційного розвитку сільськогосподарської галузі України, виявлення проблем на шляху впровадження інновацій у виробництво сільськогосподарської продукції.

Результати дослідження. Україна має значні можливості для розвитку аграрного сектору і перетворення його у високоефективну сферу економіки. Сприятливі ґрунтово-кліматичні передумови, родючі землі та давні хліборобські традиції сприяють подальшому його розвитку, одержанню врожаїв сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу [1].

В сільському господарстві з впровадженням інновацій види продукції, як правило, не змінюються, тільки набувають покращених властивостей. Інноваційну діяльність у сільському господарстві запропоновано розглядати на чотирьох етапах: розробка новацій, їх апробація та перевірка, відтворення та впровадження у виробництво. Основною метою інновацій в аграрній сфері є забезпечення економічності та екологічності сільськогосподарського виробництва.

Слід відзначити, що у сільському господарстві розробка інновацій і їх впровадження пов'язані переважно з виведенням нових сортів рослин, порід тварин, виготовленням нової техніки, новими ресурсозберігаючими технологіями, застосування яких у більшості випадків змінює характерні властивості сільськогосподарської продукції, що виробляється, але не призводять до появи нових видів продукції.

З урахуванням вимог науково-обумовленої класифікації, було розроблено набір ознак класифікації інновацій, що дозволяє раціонально організувати інноваційну діяльність в сільськогосподарських підприємствах. Запропонована автором [3] класифікація інновацій представлена в табл. 1.

Інноваційна діяльність є важливою складовою прискорення розвитку сільського господарства [5]. Саме в агропродовольчій сфері, на відміну від інших сфер, розвиток інновацій відбувається більш повільно, що вимагає особливої уваги. Інноваційні процеси у сільському господарстві мають певні особливості, пов'язані з його специфікою, а саме: тривалий процес розробки; носять, переважно, покращувальний характер; дослідження живих організмів; провідна роль науково-дослідних установ; залежність від природнокліматичних умов.

Класифікація інновацій в сільському господарстві

Ознака класифікації	Вид інновацій
Предмет та сфера застосування інновацій	- біологічні – технічні - технологічні – хімічні - економічні – соціальні - інновації в менеджменті – маркетингові
Ступінь новизни інновацій	- нові для підприємства – нові для галузі - нові для регіону – нові для області - нові для країни
Глибина змін, що вносяться	- базові – поліпшуючі - модифікаційні – прикладні
Форма реалізації інновацій	- у формі продукту – у формі процесу
Спрямованість використання	- прибуткові – неприбуткові - захисні – наступальні - руйнівні
Період реалізації	- довгострокові – середньострокові - короткострокові
Походження	- зовнішні – внутрішні
Величина витрат	- інновації, що вимагають великих вкладень - інновації, що вимагають мінімальних витрат - інновації можливі без додаткових витрат
Джерела фінансування	- власні кошти – бюджетні кошти - кредитні або інші позикові кошти - змішане фінансування
Ступінь ризику	- відсутність невизначеності - часткова невизначеність - повна невизначеність

Це зумовлено, в першу чергу, особливостями самого сільського господарства, а саме основним фактором виробництва виступає земля, взаємодія з живими організмами (рослинами, тваринами, мікроорганізмами), сезонний характер виробництва, високий рівень ризику. Тривалий процес розробки стосується більшою мірою специфічного для сільського господарства виду інновацій – селекційних. Покращувальний характер пов'язаний з їх орієнтацію на підвищення врожайності, продуктивності об'єкту, а не на винайдення принципового нового. Оскільки дослідження потребують ґрунтовних знань, часу та відповідної бази, то проводяться переважно у науково-дослідних установах, що висуває на перший план питання організації оперативного трансферу інновацій сільгоспвиробникам. Розробка значної частки інновацій в сільському господарстві має регіональний характер, оскільки характеристики об'єкту повинні відповідати особливостям природних та кліматичних умов та тісно пов'язані з екологією та збереженням природних ресурсів.

Позитивними змінами впровадження інновацій та новітніх розробок у виробництво має стати [3]:

- 1) підвищення ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств;
- 2) підвищення урожайності культур;
- 3) підвищення рентабельності діяльності підприємств;
- 4) підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках;
- 5) підвищення якості продукції;
- 6) впровадження енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій;
- 7) економізація виробничих процесів та ін.

У той же час на шляху інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств виникають безліч бар'єрів і стримуючих чинників. Це внутрішні (організаційні питання, недостатня кваліфікація співробітників, незабезпеченість інформацією), зовнішні (недосконалі відносини з фірмами-конкурентами, неякісна продукція), економічні (значний

ступінь ризику, доступність фінансування), ринкові (неврівноваженість попиту та пропозиції, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, низька платоспроможність замовника) та проблеми державного регулювання (негативний вплив державного регулювання, недостатня активність держави у галузі, неврегульованість законодавства) [4].

На шляху вітчизняних сільськогосподарських підприємств виникають безліч перешкод, вони не можуть конкурувати з діяльністю закордонних транснаціональних компаній. Сільськогосподарські підприємства не можуть собі дозволити новітні технології на рівні з закордонними сільгоспвиробниками. Впровадження інновацій зводиться до купівлі нової закордонної техніки та технологій, але в більшості випадків тієї, що була у використанні, більшість сільгоспвиробників продовжують експлуатувати морально і фізично зношену техніку та технології. Тому виникає необхідність визначення напрямів поліпшення інноваційної діяльності у сільському господарстві. Перш за все, це має бути комплекс заходів, що охоплює всі цикли процесу інноваційної діяльності. Система заходів щодо активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, має включати:

- державну підтримку фундаментальних наукових розробок;
- формування інноваційної інфраструктури;
- державну підтримку підготовки висококваліфікованих кадрів;
- державну підтримку створення венчурних компаній, технопарків, бізнес-інкубаторів, інвестиційних компаній;
- створення системи державної підтримки сільськогосподарських підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (надання пільгового оподаткування, виділення грантів, субвенцій);
- створення системи пільгового кредитування сільського господарства;
- введення ринку земель, створення аграрного банку, іпотечне кредитування;
- запровадження системи лізингових відносин;
- залучення до процесу інвестування аграрної сфери іноземних і вітчизняних інвесторів;
- забезпечення цінового паритету між сільськогосподарською продукцією та матеріально-технічними й енергетичними ресурсами;
- усунення міжгалузевих диспропорцій у фінансуванні аграрної галузі з державного бюджету;
- створення стабільного і прозорого законодавства щодо здійснення експортних операцій;
- виважена й ефективна політика держави щодо підтримки вітчизняного товаровиробника.

Наукові дослідження потребують щорічного масштабного фінансування і всебічної державної підтримки, оскільки від цього залежить науковий рівень та якість новацій, що надзвичайно важливо в умовах поширення на українському ринку науково-технічної продукції конкурентоспроможних іноземних техніки й технологій, які за техніко-економічними параметрами не поступаються вітчизняним [2]. Особливо це стосується імпорту сільськогосподарської техніки, насіння іноземних сортів сільськогосподарських культур і засобів захисту рослин. Фінансова підтримка інноваційної діяльності необхідна також на інших етапах інноваційного процесу, оскільки стимулювання впровадження має забезпечити попит на вітчизняні наукові розробки.

Висновки. Наведений комплекс заходів вимагає реформування аграрних відносин, тому основною рушійною силою має стати держава в особі державних органів. Перед державною владою постає необхідність докорінної зміни системи підтримки аграрної галузі. У той же час сільськогосподарські підприємства також мають здійснювати низку заходів щодо активізації інноваційної діяльності як необхідної умови підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Актуальність цього питання спричиняється активною діяльністю держави щодо відкритості кордонів України. Зі вступом

України до СОТ постала нагальна необхідність реформування аграрних підприємств для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної сільгосппродукції як на внутрішньому ринку, так і на зовнішніх, особливо техніки й технологій, що ними використовуються.

Список використаних джерел

1. Бабарика О.В. Впровадження інновацій у сільському господарстві / О.В. Бабарика // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Серія: економіка та управління національним господарством. – 2012. – № 2 (18). – С. 26–30.
 2. Гордійчук А.І. Ефективність галузей сільського господарства та їх інноваційний розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу : elibrary.nubip.edu.ua/7331/1/10gai.pdf
 3. Міжуй А.С. Інноваційна діяльність в сільському господарстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Economics/4_93021.doc.htm
 4. Новікова О.С. Механізм впровадження інновацій у сільському господарстві на засадах сталого розвитку / О.С. Новікова // Національний лісотехнічний університет України : науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 458–462.
 5. Янковська О.І. Особливості інновацій в сільському господарстві / О.І. Янковська // Матеріали Всеукр. заочн. наук.-практ. конф. [«Економіка ХХІ століття: виклики та проблеми»], (Ужгород, лист. 2009 р.) ; ред. кол. Ф.Г. Ващук / Мін-во освіти і науки, Закарп. держ. ун-т. – Ужгород : ЗакДУ, 2010. – С. 304–308.
-